

III.

ALTERGANGSSTRIDIGHEDER I VESTERVIG 1632

Af Hans H. Fussing.

Da *Jørgen Urne* til Alslev i 1632 blev rigens marsk og medlem av rigsraadet, fik han Vestervig kloster som sit embedslen og beholdt det til sin død i 1642. Mens han sad heroppe, fik han at gøre med en ejendommelig sag, der baade fortæller noget om selvstændige og stivnakkede bønder og om datidens alvorlige syn paa kirkelige forseelser.

Siden 1601 sad *Christen Poulsen Resen*, en broder til biskop Hans Resen, som sognepræst i Vestervig og Agger².

²) Om familien Resen se: Bjørn Kornerup: Biskop Hans Poulsen Resen I, s. 12 ff.

Han var første gang gift med *Anne Nielsdatter*, der døde 1626, og med hvem han efter al sandsynlighed havde den nedennævnte søn *Niels Resen*. Anden gang giftede han sig med *Karen Thøgersdatter* og havde med hende flere børn. I 1635 klagede han over sin fattigdom, idet hans sogne blev ødelagt av sandflugt, og han selv var blevet udplyndret av fjendens soldater under kejserkrigen¹. Helt daarligt stillet kan han nu ikke have været, for dels ejede han en lille selvejergaard, Helleris paa Tyholm i Sønbjerg sogn, dels har han ladet et panelværk, som hans forgænger havde ladet opsætte i præstegaarden, male og yderligere pryde². Som det vil fremgaa av det følgende, synes han at have været avholdt av sine sognebørn, men da han var en gammel mand, vistnok født engang i 1560'erne, havde han maattet antage en kapellan, der i hvert fald var her i 1640, og i slutningen av aaret 1641 døde han³. Kapellanen var *Niels Knudsen Skytte*, der ved hr. Christens død succederede ham baade som sognepræst og ægte-mand og døde her i embedet 1676. Som det kan ses av nedenstaaende, har han vist ikke været egentlig populær blandt sognets beboere. Noget tyder paa, at bønderne, der aabenbart av hr. Christens sygdom sluttede sig til, at embedet snart vilde blive ledigt, foretrak hans søn hr. *Niels Christensen Resen*. Niels Resen blev student fra Viborg og deponerede ved Rostocks universitet, hvorefter han 11. marts 1637 blev indskrevet ved universitetet i København. 1641 blev han alumne paa Valkendorffs collegium og var muligvis dette og det næste aar hører ved Sorø akademi. Endelig 4. oktober 1643 blev han ordineret til sognepræst til Ferring, hvor han døde ca. 1699⁴.

Søndagen før pinse 1640, d. 17. maj, var der gudstjeneste i Agger kirke. Hr. Christen havde selv skrevet op,

¹) Danske Kancelli. Indk. Breve. 1635 2/11.

²) Kgl. Bibl. Thott 4°. 1453, s. 195—6 og 208—9.

³) Thisted Amts Aarbog. 1936, s. 230 ff.

⁴) Sorø Skoleprogram 1930, s. 103.

hvem der vilde til alters, men har vel følt sig for svag til at uddele sacramentet selv, for det var capellanen hr. Niels, der efter prædikenen oplæste formaningen til altergæsterne, men da han bad dem sætte sig op til alteret, gik to av dem, *Christen Lauritzen* og *Anders Christensen* fra Aalum, hen til hr. Christen, der sad i degnestolen. De sagde, at de ikke vilde modtage sacramentet av hr. Niels, og hvis sognepræsten ikke selv vilde give dem det, vilde de gaa ned fra alteret igen. Hr. Christen lovede dem at gøre, som de bad, og de fik da brødet av ham og vinen av hr. Niels.

Denne demonstration søgte de senere at forklare saadan, at naar hr. Christen selv havde skrevet dem, saa syntes de ogsaa, han selv skulde berette dem, da han var til stede i kirken, men de havde hverken villet vise det højværdige sacramente eller hr. Niels nogen foragt eller villet være hr. Niels Resen til befordring. At de ikke havde vist foragt mod sacramentet, mente de fremgik derav, at de havde modtaget Christi legeme av sognepræsten og blodet av capellanen¹.

De to demonstranter hørte ikke til de mest fremtrædende i sognet i økonomisk henseende. De sad 1630 paa et par huse i Sønder Aalum og ydede en ret beskeden landgilde. Anders Christensen betalte 1 fj. smør og et skovsvin, hvis han da overhovedet har formaaet at give noget i det aar, idet huset betegnedes som øde, og Christian Lauritzen gav 5 tønder hvillinger og et skovsvin. Trods den dom, der overgik dem for deres formastelige optræden, sad de endnu paa deres steder i 1651, men kort efter maa Christen Lauritzen være død, da det var hans kone, der havde ejendommen i 1653².

Maaske havde deres dristighed ikke faaet større følger, hvis det blot var dem, der havde demonstreret, men ved

¹) Herredagsdombog nr. 43 f. 583 b ff.

²) Disse og de følgende oplysninger om de anklagede findes i Vester-vig lens jordebøger og ekstraskattemandtal.

den følgende altergang i Vestervig klosterkirke anden pinsedag den 25. maj, skete der noget ganske lignende. Medens menigheden sang salmen før prædikenen, og da hr. Niels stod for alteret, kom *Niels Koch* og *Christen Thøgersen* fra Randrup og *Christen Poulsen Snedker* fra Oxenbøl gaaende op til sognepræsten i degnestolen og forlangte, at han, der havde taget dem til skrifte, ogsaa skulde »udbytte« sacramentet, da de ikke vilde modtage det af capellanen, og hr. Christen maatte føje dem heri, aabenbart for at undgaa en større skandale.

Medens snedkeren ikke findes i lenets jordebøger, viser disse, at de to andre var bønder paa ret store gaarde. Niels Pedersen Koch var i hvert fald fra 1640 til 1653 fæster paa en gaard paa 11—12 td. hartkorn, og Christen Thøgersen sad — ganske vist selv tredje — paa en gaard af lignende størrelse 1630, men 1653 var han kun sammen med een anden bonde paa en lige saa stor fæstegaard.

Den usømmelige optræden, som disse sognemænd havde vist i kirken, kunde imidlertid ikke gaa upaataalt hen, og lensmanden hr. Jørgen Urne lod dem derfor tiltale ved laveste instans, men herredsprovsten hr. *Thøger Christensen* i Bedsted og Grurup og birkedommeren i Vestervig birk *Niels Sael* i Kjærgaard henviste sagen til landemodet¹. Her blev den behandlet paa consistoriehuset i Aalborg d. 14. oktober samme aar, da der holdtes et almindeligt provstemode, og dommen, der fældedes af lensmanden paa Aalborghus *Gunde Lange* til Breining, der tidligere havde været landsdommer, bispens mag. *Christen Hansen* og Aalborg stifts provster, faldt d. 19. oktober. Christen Snedker mødte med fuldmagt fra de to andre mænd, der havde demonstreret i Vestervig kirke, og søgte at reducere deres optræden til et blot og bart ønske om at blive berettiget af hr. Christen selv. De havde sandelig ikke tænkt at vise foragt mod hr. Niels Skytte eller villet hjælpe hr.

¹) Ifølge lensjordebogen boede han paa Kjærgaard 1621/22. Han blev tidligst dommer 1632 og ophørte med at være det senest 1646.

Niels Resen, endsige villet forhaane sacramentet, og de to mænd fra Agger, der begge mødte i retten, udtalte sig paa nøjagtig samme maade. Landemodet accepterede nu ikke denne forklaring. Retten fandt, at de havde handlet mere av had og avind til ordets tjener, end av et gudeligt forsæt, og derved havde de begaaet en uhørlig og ukristelig gerning, Gud til fortørnelse, sacramentet til despekt, menigheden til forargelse og sig selv til fordømmelse, mere end til salighed. Derfor skulde de først absolveres av bispen selv, og dernæst dømtes de for sacramentets despekt og misbrug i kongens naade og unaade.

Denne dom fandt Jørgen Urne imidlertid ikke saa endelig dømt »efter dokumenterne«, at han kunde straffe og foretage execution, hvad der jo var ganske rigtigt, idet dommen forudsatte, at straffen skulde fastsættes av kongen, og han appellerede derfor til rettertinget og krævede en endelig dom. Hertil indstævnedes saa foruden de anklagede baade provsten og birkedommeren, der havde avvist sagen, og de, der havde avsagt landemodedommen. Gunde Lange og mag. Christen Hansen avgav en skriftlig erklæring om, at da de ingen »udtrykte« bogstaver fandt om, hvorledes man skulde forholde sig i saadanne sager, saa havde de fundet det rettest at indstille sagen i kongens og rigens raads endelige betænkende. For rettertinget maa der nu have foreligget os ubekendte oplysninger, for dommen, der faldt d. 26. oktober 1641, skelnede mellem de forskellige anklagedes større eller mindre skyld. Dommen godkendte for saa vidt landemodets kendelse, som den kendte alle de anklagede skyldige og bestemte, at de alle fem skulde staa offentlig skrifte og absolveres av bispen, men dernæst fastslog den, at Niels Koch havde været hovedmanden for oprinnet i Vestervig kirke, og derfor skulde han og de to mænd fra Agger straffes et aars tid med jærn paa Holmen, medens de to mindre skyldige fra Vestervig slap med en bøde paa 20 rdl., der skulde uddeles til de fattige i begge sogne.

Opholdet paa Bremerholm har næppe været behageligt, men det har dog ikke formaaet at slaa de tre mænd helt ud, da de allerede i skattemandtallet for 1642 findes paa deres gaarde og steder og i hvert fald holdt sig der i den følgende halve snes aar. Da bønderne saaledes hurtigt kom paa benene igen, og da baade hr. Niels Skytte og hr. Niels Resen jo hurtigt blev forsørget med præstekald, fik denne pinlige sag altsaa ingen større ulemper for nogen af de optrædende parter.

Tilføjelse til S. 185.

Efter at det foranstaaende var sat, har Lektor Fussing meddelt følgende: Christen Resens 2. Hustru var en Datter af Sognepræst Thøger Jacobsen Holm i Skyum og Hørdum og havde i sit Ægteskab med Chr. Resen Børnene Thøger, Hans, Anne, Margrete, Maren og Mette, der 1648 gjorde Krav paa Part i Tøttrupgaard i Hassing Herred, som deres Morfader havde haft. (Hassing Herreds Tingbog 1648 5. Oktober).